

БИСТИН УРУГЛАРЫВЫСКА

Делегейниң уруглар чылын организастыг эрттирер соруга-биле партия райкомунуң бөрүзүгүгү аңгы айтыртып чугаалазын көргөс, 9 кизи составтыг комиссияны тургузган. Ол да бирого Уруглар чылында хамаарыштыр кылып чорудар ажыл чылын баштаган. Уруглар чылын эрттирериниң талазы-биле комиссияны составында партия, совет, улус өредиге, комсомол, садик, культура албан черлериниң ажылдакчылары кирип турар. Ындыг комиссияларын районун бүтү ажал агыйларын тургускан.

Районга кылып чорудар ажыл пландарында бо чылын тутууну турар садиктер, школа, интернаттарын тузуун дээр доостурарынын баш уур демчелерин чорудуп, үчкөгө алган. Ол соруга-биле апрельде районун ажылдагы, тууг, үлетпүр албан черлериниң ууртукчуларынын болгаш бүтү хой-ниити организасталарынын төлөөлериниң хуралын эрттирген. Дурага сапал берген агыйларын ууртукчуларын уруглар чылында бистиң чаштарымысты кадыг белеткери-биле өртүрүп планна чугаалашканар. Ылангыя «Сут-Хал» союзун директору А. Д. Шады бичиң чаштарга белет кылдыр «Сайнак» садиктин чыныга чылаглаар тыва өгү кылдыртып бөрүн алаан болгаш ам бо хүнерде ол өт белен болган. Чадаана хоорайнын М 2 сут албан чери 50 кижиге садик тудуун

дооскан, ажылдада кырген. Чаа өредиге чылында Бора-Тайга, Алдан-Мадыр ортумак школаларында 60—100 уруглар турар интернаттарны ажылдада кырген болгаш Хендергейде 60 кизи турар интернат, Чыраа-Бажы суурда 90 кизи турар уруглар садиктин туудулары доостур чеген. Ол ышкаа хоорайнын үлетпүр бугурулге черлериниң шеф дувазы-биле Чадаана хоорайнын садиктамын яны-бүтү уруглар ойнаар дерекселдер: бичи бажычыгаштар, самолет, машина, халгелээр мөөгүжүстөр, чыгаан-мыштар-биле дерип кылган.

Уруглар камгаларынын хүнү июнь 1-де хоорайнын бичи уругларын байырыг чысаалын организастап, садиктамын ала-иселериниң өргөжүлгө-биле байраладыг ажиткан.

Хоорайнын садиктамын ойнаарактар-биле дерип кызырынга барык бүтү албан организасталып, үлетпүр бугурулге черлери киришкен. Ылангыя районун үлетпүр комбинаты, ыш ажыл-агый чери өт-өтө илпейкилг киришкенни район комиссиясы демделген. Чадаана хоорайга М 1 уруглар садиктинин 30 чыл болган өй эрттирбишаан, хоорайнын школа намын чеген уругларын ала-иселериниң ужура-жылгазын организастааны соду болган.

Уруглар чылында районун бүтү суурларында яны-бүтү ажылдарын чер-черде хөрөжөннөр чөвүлелери агиткватираларын таварыштыр чорудуп турар. Агиткватиралар

айы-биле 3 хардан 5 класка чедир бичи уругларын конценттерин организастаан. Ол ышкаа агиткватиралар төптөргө бичи уругларын ойнаар шөлүжүстөрүн кварталдын чурттакчыларының күжү-биле кылган.

Ялы-садиктер болган шөлүлалар чыныга мыштар, чечектер олуттулганын организастап, аллеяларын кылган. Ол ажылды Чыраа-Бажы суурда «Хүжүгөш», «Садиктамы», Сут-Ажы суурнуң «Сайнак» садиктериниң чыныга багай өвөс организастаан. Районун бүтү хөрөжөннөр чөвүлелери «Уруглар—бистиге келир үе» деп темалыг чечектер делегейниң эрттирген.

Чайгы үеде уругларын дыштанылганын чөптүг организастап, өвөрикчилерин бугурулге бригадаларын тургускан. Районун 9166 өвөрикчилеринде 496 кизи туртуп агы-агы пионер лагерлеринге дыштанган. Районун Тока атыг пионер лагеринге 190 өвөрикчи дыштанган.

Москвага болуп эркен «Бүтү уруглар тайбын болгаш аас-кежиктиг келир үе дөш» деп Бүтү-делегей конференциянын хүлөп алган материалдарын болгаш кызыгырын улуг сеткил ханымын-биле чер-черде таныжып, чүтүлдүтүвүп турар.

В. НИЛЧЕН,
СЭМП районунуң хөрөжөннөр ортузунга ажал чорудар илдиминиң эгеленчиги.

Кубага революция тилазиниң соонда аас-кежиктиг, өөрүшкүлүг чаш назын ортулуктуң бичи хамааты бөрүзүмүң эргези болгаш аңаа тывыскан чагай кижик бооп турар. Улусчу эрге-чагырганың баштайгы хүнеринде ле партия болгаш чазак өзүп орар салгал дээш улуг сагыш салышынынын бедунуң холунга алган. Аш, хайгаарал чок чаштарнык үези эртенге үе бооп эгиттинмес кылдыр соңгаарлаан. Чуртта школа намын чегеннениң албан черлериниң калбак четкизи тургустунган, школалар болгаш эмгелгелер, пионер лагерлери болгаш спортчу шөлүр тутунгуналар.

Онзагай ичизегейни эң бичи кубажыларже салып турар. Чүгле бирги беш чылдың дургузунда муң-муң чаштарны хүлөп алып 400 уруглар садатарын тударын ирген.

ЧУРУНТА: уруглар садатарының бирээинде. Солун төөл.

Пренса-Латина — СЭТА-ның фотозу.

Бир чыл хире болгаш, 1980 чылдың сентябрьда, Куликово тултушкунуң 600 чыл өө болуп, Ничай Дмитрий Донскойга баштаган орус полктар Мамай хаанын моол-татар шериглерин чыла шапкан. Куликово тултушкуну орус болгаш өске-даа улустарың моол-татар дарладан дош-таашкынының эргези салган. Амгы үеде Куликово шөлүнде 600 чыл өмгөга белеткел чоруп турар. Бүрүңү турар-каалдары катат тургузуп турар.

ЧУРУНТАРДА: Куликово шөлүде тураскаал; ол тултушкунуң үезинде орус дайлышымын камгалаа бөрү.

П. МАСЛОВТУҢ фотозу.

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

Варшавадан медээлер

Партияны эгелээшкениң чаңчылаан хүнүм улусчу Польшага эрттирген. ПКАП ТК-ның Политбюроунуң кийгириги эдугаар үш миллион поляна коммунистер, миллион-миллион агыйларды күш-ажылчы чаа чаа чедикшиктери-биле демделээр деп чүтүлдүвүңү көрүтүп болган.

Чүрт болза, коммунистерин болган партия кижигүвү өвөстөрүн, ажылчыларын болгаш тараачыларын, эртен болган культура ажылдакчыларын, улустарын болгаш амыктарын казы ажылдааны чангыс ай-тудуг шөлү болуп берген.

Бүтү-польша партияны эгелээшкениң ажылыг чоннарын масалыг киркирген ПКАП Топ Комитетиниң болгаш

улусчу күрүениң политиканын деткип турарынын чырык-кылачык илерети, Польшанын Каттышкан агыйчын партиянык чокшудал олурар эски сьезиниң амыктарын бүтү талаарында күш-ажылчы чаа чаа чедикшиктери-биле демделээр деп чүтүлдүвүңү көрүтүп болган.

Польша Улус Республиканың туудужулары боттарының профессионал байырлыгын муш-амылыч чаа-чаа тилгелери-биле демделген. Ол хүн муң-мун полк өт-бүлээр чаа квартираларын дүлгүлдерин алган.

Чүртгалга туудуң калбар-тырмыче улусчу күрүне улуг күженишкенин салып турар. Восовдстволар төптөри,

хоорайлар болгаш стурлар улам чаартылып орар.

Чыл сагында он-он муң ажылчы чоннар чурттага байдаларын өжиктиди турар. 1971—1978 чылдарың дургузунда ийи миллион чаа квартираларын туткан. Амгы беш чылдың артка ийи чылда ам-даа барык 700 муң өт-бүдө чаа бажынарже көжүп кирер.

Бажынар тузар комбинаттарын калбак четкиниң бүтү өвөдстволарда тургускан. 1970 чылда илдим комбинаттар чуртка чүтлө 26 турган болза, ам барык 170.

Полк туудужулар: «Хоорайларын болгаш стурларын улам өжиктиди» деп дооңуң-биле ажылдап турар.

(СЭТА).

ӨРТТЕН КАМГАЛААР

Өрт аймылын болдурубазын дүрүмдерин сагыры албан организасталарын, бугурулгелерин ууртукчуларынын, бүтү хамаатыларын мурунда чугула айтырып. Ол дүрүмдерин сагып, боттаандыраан таварылгада, өрт аймыды кылдыр-бир чылдагаан-биле өшкүр үнгөс, күрүенин болгаш хамаатыларын хуула эт-хөрөгизинге улуг когаралды чедирин турар таварылгалар бар.

Өрттүң болу бээр чылдагаанлары хей. Таакпы кымыскан одуну ямыжн казы хаман чөк октагындан, одангы чедир «жүрбөзүнүн» электри дерекселериниң ажылдарынын чуруму казынган. Пешкаларын чогутур үезинде, яныма-чылаа деп септеп, кылда-чылаа дээш өске-даа чылда-гылардан өрт өшкүр болуп. Аңаа хамаарыштыр тодаргай чиктерин майна кирерин. Чоюн-Хемчик районунд Ийме суурну чурттакчы Иргит дээринин сараат ситен казыныга чедир тыртпаан яны-бүтү октагындан өрт үнгөн. Оон Кара Марк совхоз когаралга таварышкан. Июльда Кызыл районун «Кок-Тей» союзундун топ сүт-баран фермызыга 29 тонна ситен өрттен. Өрттүң болган чылда-гылан хынараг, Андрей Сат, Михаил Оюн оларын ситен чыныга оварымча чок таакпылаандал болган. Чамдык кижилериниң өрөмбөл чок чөрү өрт аймылга чедирер дээрин утпаза чогутур.

Ала-иселерин болгаш улуг кижилерини талазында бичи уруглар отту-яш-биле ойнап турда, ону соксадып, чагып сургаар турган, ону кичөө-геңе албазын деп үнер чоруктар каш улаа болгулаан. Чижээ, бо чылдың апрельде Эриан районун «Мөрөн» союзундун бир тонна ажал ситени 7 харлыг С. Балчар от-биле ойнап турган, өрттенки. Майда Тес-Хон районун «Кызыл» союзундун Ак-Эрик суурнуң чогууга 19 тонна ситен өрттенки. Устүдө өрттер школа намын уругларын бөрүзү-биле үчкөгө.

Август айда Бай-Тайга районун Кызыл-Дар суурга «Тей» союзундун сараатта казын 164 тонна ситен билдирмес чылдагаан-биле өрттенки. Тараа, ситен шөндөргө, шавырга, склдатрга болган өрттер колдуулаа-да шылда ажалдап турар кижилериниң сөрөмбөл чогуудан, шаккан отту чедир «жүрбөзүн» октагындал, бичи уругларын отту-яш-биле ойнаар казы чок чоруктарында, машина-тракторларын болгаш комбайнларын болгаш өске-даа машина-техниканын хынадалын чедир чорутуузында, өртке уур курумдарын салгызында болуп турар. Ынанган ажал-агыйларын ууртукчу ажылдакчылар өртке уур дерг-хөрөгелерин чечеткен, сөрөмбөл дуга-ында сурвал ажытын чок ортузунга чорудар ужурут. Чүдө хобу-шөлүдө, тараа, ситенде ажалдап турарлардан

агелээш, көдөңниң бүтү ажыл-ишчилери өрт аймылын болдурубазын бөдүүн дүрүмдерин билген турары болгаш ону сагыры артык өвөс.

Амгы үеде хуу хамаатылар-даа, агыйлар-даа кышка белеткенип, мал чөмөриңи бажып-балдынын, кодан, фермалар чангыс чокшудалаа өшкүрүп, белеткен турар. Ынанган сөрөмбөлөдөгү, хынам-чалыг болуру чугула. Сыпта тараанын, сараат ситенин чогутуңга өрт үнгөн таварылгада, тараа, ситениң долгандыр 2 метр калбак черин чардыраар. Шаңдарын, ситен кадыларын черин тускайлаар. Ситен кажалары чурттакчылыг черлерден, мал кажаларындан, аргыжар оруктардан 50 метр ырак черге турар ужурут. Мал кажаларын чангыс ситени чүтлө бир хонуктуң үдүүн тулар ужурут. Оон ийи хаттын үргүчү халдыр уун база барымдаалаа чогутур.

Хамаатылар мал чөмө ситен, савадны бажынынын чангыс, мал-малган кажаларын азы сөрелер кырынга сараатта алган болгулаар. Ону республикамын кайы-даа черлеринде көрүп болур. Ол дугайын мурунда чылдарда чорукта хынадалаа балдыкан. Суурда чурттага бажынынын чангыс ситен, савад оваларында, дагаа, хаан кажалары тулары хоругут. Бо чүдүлдерин бажың чангыс тулар дээр кижилер болза, чурттап турар девискээринде чер-чер Советтериниң чөпшөрелени алган, бажынынын керим ишти, девискээри ол чүдүлдериниң туларында, өрттүң тускай дүрүмдеринде тазарып, таварышпазын өрт инспекторларына көргүскөс, яның кылып ал болур. Ситен шыгжал кагалар черлерин чер-чер Советтериниң хуускомарының шияттарын эдугаар тускайлап, кажалалар, аңаа тадымыды тургузар ужурут.

Баш бурунгаар хемчелер ап турган өрттү болдурубазы ону ажуренилден ырак бөлөс. Ынанган албан организасталарын, бугурулгелериниң ууртукчулары өртке уур хемчелериниң чурмуң оларын харымал турар чактарында канчаар сагып турарын хайгаараар күлээлгелер. Оон ийи өртке уур дерекселдер-биле чөпшөрелениң турар болгаш күрүениң өрт хайгааралынын айткан чөпшөрелерин ажалдарынын хемчээл дээр айыр ужурут.

Чайга болдарга соок дүжүп, кыш алаарга өрт аймыл ула-галар болгай. Ынанган албан организасталып, бугурулгелериниң ууртукчуларында, хамаатылар-даа өртке уур камгалалдын байдалын катат-катат хынал, өрт аймылын болдурубас дээш бүтү хемчелерин алып ужурут.

К. КАЛБАК,
Тыла АССР-нин ИХМ-нин өртке уур камгалаа илдиминиң ууг инжениер, калитан.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДОЛЫ

СЭТА болгаш ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛЫРЛАР

ТАЙЫЛЫРЛАП БИЖИВИШАН

КУАЛА-ЛУМПУР. (СЭТА). СЭМП ТК-ның Чингине секретары, ССРЭ-нин Дөди Советтинин Президиумун Даргазы Л. И. Божков биле ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин олар Совет Эвилелинге албаның на-Ылардыч аян-чоруп кылган Малайзияны премьер-министрин Дату Хуссейн Ону Кремльге хүлөп алган малайзия парлагга калаа-биле тайылырлап бижимишаан.

Найылбы бөсөда үезинде Л. И. Брежневтиң чугаалаан сөстөрүн албышаан, «Нью-стрейт таймс» солун Совет Эвилели Муруу-Чөөн Азияның улустарынын боттарынын национал хамаарышпас чоруп бижылганын болгаш бот-тускайлап көздүдөжө чүтүлдү, ол девискээрге дүшкүрүчү чорукту чавырдыларың чедир алгырыче улаган оларын күженишкенин деткип турар деп демделген. Муруу-Чөөн Азияны тай-бының зоназы болдуру дүшкүрүчү Малайзияны инцидентиниң Совет Эвилели таарымчалыг эдү-биле көрүп турар деп, малайзия парлагга ойналап демделгеп турар. Бо девискээрге ССРЭ-нин тайылыгы соауургалдын оон түрүжү дерчелеп турар-дыр деп, «Нью-стрейт таймс» солун бижжөн.

Дату Хуссейн Ону Совет Эвилелинге чораны малайзия совет харылааларын көздү-дөшнө илг бөрү деп, премьер-министриниң орадакчызы, бугурулгени болгаш бизниңкиниң улам ийи ханы-ладарың, ийи таладыг казы ажылдакчыларын калбартырың чөпшөрелениң калбарың чүтүлдүүн көргүскөн деп, бо солун бижжөн.

Дату Хуссейн Ону Совет Эвилелинге чораны малайзия совет харылааларын көздү-дөшнө илг бөрү деп, премьер-министриниң орадакчызы, бугурулгени болгаш бизниңкиниң улам ийи ханы-ладарың, ийи таладыг казы ажылдакчыларын калбартырың чөпшөрелениң калбарың чүтүлдүүн көргүскөн деп, бо солун бижжөн.

ҮРЕ-ТҮННЭЛДИГ КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

Улан-Баторнуң «Манголгипрозем» эртен-шичкел ин-ститудунуң чанында каттыг-тыр тургускан моол-совет кур чер инспекцияны амылдап турар. Тарааның болгаш мал чөмөриңин агыйларын тургузуузыга таарымчалыг чөпшөрелениң институт илеретип болгаш шичкел турар.

Селенга, Буган, Топ болгаш өске-даа аймактарда 160 муң гектар кур черлерин бүтү таладыг шичкел, экспедицияны кижигүвү шичкелетинген районга чер ажыл-иш улам ийи чөпшөрелени алаа он хире кур ажыл-агыйларын организастаарын чогучалыг деп түннелди кылган.

Моолдун илангыя бөрүн болгаш муруну талакы районнарында тарааны болгаш мал чөмө культураларын бугуруриң

ковузем соруга-биле республиканың тарым черлерин калбартырың чөпшөрелени планын специалистер амылдап кылган. 1990 чылга чедир болд кылган ол план 700 муң гектар кур болгаш куруккан черлерин андаарын көрүп турар. Чүрттүң ийи тараыла шөлү 1,7 миллион гектар чедер.

(СЭТА).

РИМ. (СЭТА). Италияның Коммунист партияның парлан унарууп турары солуннарын болгаш муруларын фондунга хөрөгилер чымо талазы-биле чыл бурунүң кампаниязы бугу Италияда чедикшиңиң эртин турар. «Униш» солунуң дыкнати-нын эдугаар алырга, амгы үе-ге чедир коммунист парлагга 12 миллионда ажал бир аншаны чылдырган. Бо чылын коммунист парлагга 14 миллионда бир аншаны Коммунист соругуларын Компартия салган.

ЧӨПТҮГ ЧОРУКЧЕ КЫЙГЫРЫГ

ПНОМПЕНЬ. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеяның XXXIV сессиязының даргазы болгаш КНО-нуң чингине секретары Каттышкан Нацлар Организасталыгы Кампучиянык төлөөкчииниң дугайында айтыр талазы-биле чагаан Кампучиянык даштыкы херектер министр Хун Сен чоруктан.

Уш миллион хире кампучилерин узу-та «Демократыг Кампучия» деп алаар эдү-чүрүмү бүтү кизи төрөгетин бөрү шаккан болган ону кампучи улус дүжү октаан деп, чагаада демделген. Оон баш-тыкыры Пол Потту болгаш Ненг Сарин Пномпенге болган улус-демократтыг трибунал эдүрүп шиткен. Ол эдү-чүрүм юридиктин-даа, моралдыг-даа тала-биле дерек кырында турбайн турар. Ыныг болганда кампучи улусту төлөөлөр он кадыг-даа барымдаа болгаш бүрүн өргөзчөк.

Январь 7-де тилгелениң соонда тургускан Кампучияны Улусчу-революст чөвүлел амгы үеде Кампучиянык бүтү девискээринде эрге-чагырганы боттадып чөвүлелен томайтапкан кадыг-даа кизи дөптөгү организасталарында-даа, бүтү черлерге-даа Кампучиянык төлөөлөр эрген чөк деп, министр бижжөн.

Кампучиянык төлөөкчин дугайында чөптүг шитпирин ол хуула алырн Кол Ассамблеядан ол негел дилжөн.

ХАНОЙ. (СЭТА). КНО Пол Поттуң—Ненг Сариниң бөдүүн ол организасталдан үндү-

рер ужурут. Кампучи улустун шаажы-лакчыларынын КНО-да туртп турары бужар бак чүд болгаш кизи төрөгетинге чөптөг болуп деп, «Буан Дой Нам Зан» солун бижжөн. КНО-га черин кампучи улусту кара чангыс хойлаа эдугаар төлөөкчи болуп Кампучияны Улусчу-революст чөвүлелинге тысык бөрү эргөжөк чүтүлгө.

Ассамблеяның хүн чурумунда чамдык талазынын кириерин орадакчып турар кадыг-даа «кампучи айтырыг» чөк деп, солун ойналап демделген. Ол «айтырыг» утказы чүл дөргө, чамдык чуртар ямыат экспансионистерин болгаш АБШ-тым империализминиң күткүлү-биле Кампучияны ишти херектеринге колгаар-лап кириерин күзеп турарында болур.

СОФИЯ. (СЭТА). Чоину масалык-биле улустарынын арастаныг эдү-чүрүмү улустуң килемезиктин чөк кылган. Кампучия болган эки өскериникиннер хажытынмас. Ол өскериникиннер бөдүүн хостуг амырларын тургузарында баш камгаларында кампучи улустуң далу шитпирини көргүскөн деп, «Работническо дело» бижжөн.

Делегей ареназында Кампучи Улус Республикасы тайының болгаш тайын кожал-хөлбө догунаалыкынын, улустар араны казы ажылдакчыларын база бот-боттары билчириниң политиканын чорудуп турар. Чүдө Кампучия Улус Республиканың чааа делегей организасталарында кампучи улусту төлөөлөр эргелик. Оон өске кадыг-даа шитпир мөргөлүг чорукка, моралга болгаш КНО-нуң төл принциптеринге уураалышкан деп, солун демделген.

ТАЙЫҢ ДЭЭШ

КАРАКАС. (СЭТА). Тайбын, дүшкүрүчү чорукту чавырдылары болгаш чөпшөрелениң калбарың чүтүлдүүн көргүскөн деп, бо солун бижжөн.

КНО-нуң Кол Ассамблеянык чөпшөрелениң дүжүр талазы-биле У тускай сессиязынын түннел докумен-тинин күөсүдиринге херге кырында бүтү чуртарын илгел-кейит илг бөрүн эргөжөк чүтүлгөн шарамтарын чөпшөрелени демделген. Европа күрүлелеринин Европага аймыл чөк чорук болган кады ажылдакчыларга талазы-биле чөптөг хураалын Түннел агыйчын үчкөгө элелээш, күрүлелер арааның харылааларын бижылганын чөптөг калбартырыңче улаган күженишкенин киркичкелери байыр чедирер. Дүшкүрүчү чоруктуң чангыс чөптөгүнин чер бамбурааның өскө районнарыңче база негере-дирин эргөжөк чөптөгүлүн резолюцияларда ойналап демделген.

Конференция үезинде ор-ганизастыг айтырларын көргөн. Парламенттин арааның эилениниң чөптөгүлүн про-грамманың болгаш күткүлү-мүнүң дараалына Венесуэла-нын төлөөкчи Рафаэль Кальтерин сонган.

Араб профэвилелдер съезидизи

ДАМАСК. (СЭТА). Араб профэвилелдериниң Делегей конференциянык VII сьезидизи мида ажиттыган.

Ол организасталын штеб-кватиралын бүдү чартык чыл мурунда өгипет президент Садаттың дүжү берикни политиканың уураалышканын демдел кылдыр Каирде Сириянык найысманчык көжүр-көн. Ол үезин дургузунда бо организастал бөдүүн антим-периалисттик туружун бижыл-даан. Араб ажитты чоннары эргелерин, демократтыг дог-таларын ол камгалап, империализмин, социализм, реак-циянык чөптөгүлүкчелеринге, сүчүлээлери уур дем-делде оларын өмөкшөп, Чооку Чөөн чүтө мөкселлекчилик-тин чөптөгү болгаш бүтү талазы шитпирлээр дээш туржув турар.

Сьезидиниң ажылдаа төй саныг даштык делегациялар кириң турарында совет профэвилелдер төлөөкчелери ВШСП-тин секретары А. П. Ушаков баштап барган.

Араб профэвилелдериниң Делегей конференциянык VII сьезидизи мида ажиттыган. Төп чөптөгүлүкчел сьезиди бугу-дүдө болган хуралы бо профэвилел шууганынын хүн ай-тырларың, өң-шитпирлериң төлөөкчелери балдыкан.

«ЧЕЛЭЭШ» — ТАРААЖЫЛАРДА

Би-Хем районун «Кызыл тараачын» совхозунун «Челээш» агитбригадасы республикада эки амылдык агитбригадаларнын бирээси. Эрттен чылын агитация уран чүүл бригадаларынын республика көрүлдезинге «Челээш» тилекчи болган. А ба чылын республиканын профайлдеринин культура албан черлеринин агитбригадаларынын көрүлдезинге база тилекчи болуп, бирги черин ээлээн. Оон улай Тимень хоорайга болуп эрттен зона көрүлдезинге эки амылдык агитбригадаларнын санына кирип, бирги черинин диплому-биле шаңктанган. Оон донтаамал ууртукчуу болгаш киржинчизи Марк Оюн концерт программасын тургузарына, куусалдерни хуваарына, амыл-агыларнын амылында чердер, четтестерни сыйгалап, чедишиннерни мактап, мурнакчыларны алдарындагына улуг чогадыкчы үлүүн кирип турар. «Челээш» часкы, күсүк сезоннара хову-турлагларда амыл-ишчилеринин, малчынарнын күзөңгү аалчызы.

А. ЗАЙЦЕВИЦ ФОТОЛАРЫ.

Тыва кино дугайында

АРГАЗЫ БАР

Ала-чуртун Улуг дайыннын киржидиши, тыва эки турачыларнын бирөөн Уйбук-оол Донгак-биле тыва кино дугайында чутаалажырыкка мынчаар чутаалаан: — Тыва дугайында кинону бөрүкөсөөс боор, ылаңгы эки турачыларнын эрес-мадырыг чорун көргүскен кинону тырттырган болза, улам эки ийик. Бистер Украинанын Ровно, Дубно хоорайлары, Держино, Сурмичи суурлары немец-фашисттик эжелекчилердин амы-тынчысты артынга каттаган хостащан бис. Ичан дайыннын оту маан бузууну балыгалаан. Ол хөвөр инвалд бооп арткан мей. Ичангаш динг чоран эки чуртталган иштинде калды-лошкун ол уени база каттап кинодан көрүп, амыл салгалга амыл-ыралдык үнөзи чүдө деп чүвени чутаалаан.

лаксап, чагыксап чоруур кижжи мей. Кижидилге амылыга кинону ужурудузун улуг болгаш. Ичангаш «Шын» солгунга сурагым артистине Николай Флэй-оолдун тыва кино дугайында көдүргөн айтырым дегилер чүдөдү кижжи мей. Шынап-ла хоочун артистине көдүргөн бо айтырымы Ала-чурт дөш амы-тынны харам чокка берип чоран фронтчуларымыс хамаан чок, кымын-лаа сетканыг чокк шиптирээр болза, эки айтырыгы. А кинога чутула материалдар болгаш кино сценарий бижи шындант кижилер чок дээр болза, черле шын эвес. Ичангаш артист Николай Флэй-оолга, ону дегип турар улуг, биче-лаа кижилерге долзуу-биле каттыжар мей.

О. БОРАШ.

Аалчылар үзүлбес

Чокта чаа Москвадан Ленинградтан болгаш Моон Арат Республикадан аалчылар көзп чоран. Оларнын аразында СССР-нин спорт мастери, күш-ажылындын доочуу Ольга Марковна Шуст баштаан чагалтерге спортчулары, Латва СССР-де Клайпеда хоорайнын судно тудуунун амылчылары, Москва, Ленинградтан келген бөлүк амычдер бар болган.

Тыванын эрте-бургуу төгүзүндөн эгелээш оон бөгүнгү амыл-амыдыралык-биле аалчылар танышканнар. Аккурсаытлар ылаңгы чонар-лаштай чоуп сийлбөөн аянарны, шыдырааны, азырал динг амытанын сонуурган, уран-шевер ол амылдарнын авторларынын дугайында сонуурган чүдөдөр музейнин амылчыларынын айтырып ап турганнар.

Чаа өөредилге чылынын эгелээш-биле найсылаз Кызылдың ээди, ортума өөредилге черлеринин студенттери, сургуулар болгаш школачылар музейнин икепейлиг аалчылары болбушаан.

Э Э П КЕЛГЕН

Музейнин көжөр салыры Чөөн-Хемчик районун амыл-агыларына аалчп чоран.

Ол районун тараажыларына, сүт-барзап фермаларына, малчыларына музейнин чаа болгаш солун дөш экспонаттарын бараалгаткан: национал идик-кеп, эр-хөвөржөн удустун эилдерин, кадеталарынын лав чаага, чүстүктөр, сыргалар, тынчтер, бидектеш, чапчык, отук, дерги, аяк-тавак, күтөрдик, илбек болгаш эске-даа хөвөрдөр көрүчүдөрүн сонуургалып хайныктырган.

Делегейин уруулар чымыта холбалгыр таарыштыр кылган делегейде бурунгу шагдан бээр тыва чоңуну уруг-дарыга кылып берип чоранын ойнаарактары база бар. Ол делегейин районун школачыларына сонуургаткан болгаш национал ойнаарактары спортчу теверлери казык, тебекти чууден, канчаар кылып белекээни музейнин амылчылары таныштырган.

Төрөн терини бойусуу байлаан камгаларына, анемия танып билдирине школачыларын өөредип сорулга-биле чыдын дөрт артилдезинде Тыванын девискөринге көзп турар күштарынын кандызын күзүн чыдыг чурттарже чоруй баарын, а кандыг күштар турумчуп артып каан турарын тайлабырап бергенер. Хөптөн кадырган күштар уруулуунун делегейин кылган болгаш түс-түс күштарынын намы-ларын, делээни, күштарнын амылралын өреникчилерге сонуургаткан.

Музейнин совет тургузуу калдынын эргелекчиин А. Дамзычпачтын удурулгалы-биле музейнин артем амылчылары У. Сат. В. Чалбаа, фотограф В. Донгак олар районун өргөңчилерине, тараажыларына лекция, беседаны база кылтынар.

Р. ТОЛЗАТМАА.

ШЫННЫН, ТАЙБЫННЫН БОЛГАШ ЧААГАЙ ЧОРУКТУН УРАН ЧҮҮЛҮ

«Фотография— делегейи ама-ла чурп көргүзүп турар көрүнүк эвес. Ол чидиг идеялик чепсек бооп база болур. Совет фотокорреспонденттеринин уран чүдүүшүнүн, чаагай чорукка болгаш тайбынчы баран болуун» деп Л. И. Брежневтин Москвада амылтыган Бүгү-өзүлдеди фото-делегелсинин киржикчилерине чоруткан чагазынан бо совет фото уран чүдүүдү амылралчы белек утазын тодаралып турар.

Совет фотографиянын 60 чылынга тураскааткан ол делегейде сурагым фотомастерлеринин 500 амыл амылдарын кирип турар. Оларда Советтер чуртуунун алдарлыг төгүзүчү болушкунуларын көргүзүп турар— революциянын штабы Смольныда демиссе дугайын кадраар көргүзүп турар. Кызмыт гвардейчилер, Кремльге баштайгы

коммунисттик суботник. Бирги атыгы шедеврдин дайынчы херектери, Магнитханын Диспрогэсти тууду тургусканын— Фотокamera Ала-чуртун Улуг дайынчы фронтчу оруктары-биле элтерип бистин Чепсектик Күштеринин мадырлыг оруктарын көргүзүп, тилекчи совет улустун эрес-дидимин, быжыг туруштуун чутаалап турар.

Дайын соола чылларда тургузушкуну улуг амыл-үлөзин, кур черлерини шигээткенин, күчүлүг электростанцияларын тудууну, космоска төгүзүг тинасласар дугайын, уластар аразына тайбыч болгаш найрал дэш, бистин Төрүн чуртувустун камгаланыр күчүн быжыглары дэш демиссе дугайын кадраар көргүзүп турар. Совет фото уран чүдүүдү алдын фонду-

зунда кирген амылдары сурагым фото-публицистеринин — П. Жуковтун, А. Родченковун, Б. Игнатюкунун, Ю. Еренин, П. Оуунтун, П. Клепковтун, С. Изаковун, Алакуевтин болгаш өскөдөрүн-лаа чогаалдары делегейде хөйү-биле айрген. Эвилделешкен республикаларын, РСФСР-нин крайларын, областарындын авторларын хөй яны темалыг амылдары бар.

ССРЭ-нин Журналистер эвилдеинин организастааны делегейе Улуг Октябрыдан эгил алган төгүзүг чаа үс-чалдын дугайында коллективтик тоюулаа боорунда айыма бистин фото уран чүдүүвустун чогаалдык чедишинеринин, совет амылдаралды пропагандаларына, амыл чоннарын эстетиктик кижидилгезинге оон салдарынын көргүзүлгези болган.

СЭТА-нын көрр.

АЖЫЛЧЫН ХОЛДАРЫН ШЫҢГАННАРЫ ДАДЫГЫП ТУР

Чимкентин баштайгы беш чылдарда тургузган М. И. Калинин аттыг көргүзүмчү спорттук чайгы спартаканазынын түгүн бадырар бундугу эргени бугурулгези бичек чыл бурунгаар өрттирген баштайгы маргалдааларын киржикчилерине — бугурулгезин хоочуннарына тыысыкан. Спорттук төс хөвирлерини талазы-биле маргалдааларга элөөн каш мун кижи — бугурулгезин амылчылары киришкен. Спартаканазын программасына бригадаларын, мастерлерин, технологтарын киржирин оңалап кирип.

Ичангаш олар футболга, волейболга, баскетболга, кара аларына, ГТО-нуң хөй хөвирге маргалдааларына коллективтери-биле кады киришкенер.

Спартаканазын түңилде ГТО демдектеринин заводта эдилекчилерине үш чүс кижжи немешкен. Оларнын дыка хөй спортчу секцияларда доктаамал барып, турисчи похоттарже үнүп турар. Заводтун күш-культурулары спортчу коллективтик, стадиондук, чуртталга бажынарнын чыныда шөлдөргү, хоорай дашында шынтамыр черлг. Бугурулгезин социал-экономикалык хөвир-дөшүнүн планында стадионну чуртарып, эштар бассейниг, шымылгыг чаа улуг комплексти тударын көргөн.

тениннин талазы-биле ужуражылдар өртөр.

Элөөн улгады бергенерге кадыкшыпта бөлүктөрүн тургускан. Оларнын кичээлдеринин программасында гимнастика, суртга эштери, маңнаары, харып мырындай турисчи похоттар кирип турар. Чадаг чоруп маршрттарже хөй хөй амылчылар өг-бүлөсине байлар.

Олимпийжи чыдын бугурулгезин бугу амылчылары ГТО нормалары дужаарынче кириштирер деп заводчулар шиптирлөшпөр.

Н. ИДРИСОВ, СЭТА-нын көрр.

Чимкент.

СОЛУН БОЛГАН

Каа-Хем районун Бүрен-Хем ортума школазына «Дүжү» келээзи бооп эрткен. Амаа өреникчилерин өстүрүп алганы тарааларын болгаш ногааларын делегейи болган.

Чай дургузунда өреникчилерин кылып бугурун амылчылар школа директору Л. А. Григорьева түнөп чутаалаан. Хөй кыргыздыгына 37 кижжи, тустус бугурулгези бригадаларына 35 кижжи амылдан. Школа чанында

шылге эге класстарын өреникчилери амылдан чайлаан.

Союз бугурулгезинге кызык амылдан өреникчилерини база делегейи. Өреникчилер башкылары-биле кады совхозка 8 тонна енгени белектер берген, 9 тонна капустаны ажаанар.

Школанын өреникчилери дүжүг ажаалдазынын үзиде союз бугурулгезинге шеф-Аузалачынын көргүзүлгезин амаа үрүлгүлөп турар.

С. САРЫГ.

ХООЧУННАР КЫЗЫЛДА

Бистин республиканың «Динамо» спорт нитилелинин чалаачын өзүгар Москваның «Динамо» команданын хоочун футболбистери дун бистин республиканын найсылында чедип келген. Оларнын аразында СССР-нин алдарлыг спорт мастери, делегей черлгик спорт мастери барын моон мурунда солгунга бижжэн бис.

Бистин чуртувустун найсылында келген хоочун динамочулар «шан мындыг хоочуннар» команданын мылдыр күчүн бир-ле дугаар Тыва черге шөпөп туралары ол.

Номаанданын өрттарына совет спорттук чоргаларынын бирээни Алексей Хемич ойнаар. Халдакчыларнын аразында Мельбурига болган Олимпий ойнаарын чемпионнары Константин Крикневский, Владимир Несарев олар бар.

Дүүн кемээзинин 5 шакта Совет Тыванын 5 чылы атыгыг стадионга бистин аалчыларымыс республиканың «Динамо» спорт нитилелинин шилдик футболбистери-биле ойнааннар. Бөгүн Кызыл хоорайнын спортчулары-биле ойнаарлар.

ЧУРУНТА: Кызылдың аэропортуна Москваның «Динамо» команданын хоочуннарын республиканың спорт нитилелдеринин төлээлери уткуп ап турары.

В. ЧАДАМБА.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

агаар

Кызылдың агаар станицанын амылчалы турары өзүгар алырга, бөгүн республикага болгаш Кызылда бүргөн.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 26-ДА «НАЙЫРАЛ»: «Хижя сезон» 9.30, 11.30, 13.30, 16.40, 18.40, 20.40, «Салтакчылар» 15.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Роялдап ыт чоруп орган» 15.00, «Капка»

азыр, чагас. Барын чүк угланышыкын хаттыг дүргөн секундада 5—10 метр чедер. Агаарын температура 9.15, 10.50, 12.25, 14.00, «Кан канчап каткан!» (2 серия) 15.35, «Оске чүрек» 19.00, 20.50 шактарда.

16.50, 18.40, 20.30 шактарда. «ПИОНЕР»: «Калитан Врунгельдин чаа ужураалары» 9.15, 10.50, 12.25, 14.00, «Кан канчап каткан!» (2 серия) 15.35, «Оске чүрек» 19.00, 20.50 шактарда.

«ВОСТОК»: «Малдох бажырым» 15.00, «Дилелп туралар» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

АЖЫЛДАП-ДАА, ДЫШТАНЫП-ДАА...

Өвүр районун школаларынын өреникчилеринин бугурулгези бригадаларын организастап тургусканын бээр алаач үс эрткен. Моон мурунда чылдарда чамдык организастаан амылдар түнөлдүлээ, түнөлдү чөк-лаа болуп келген таварыгалар тургулаан.

Хөлдүн бажына барып, эштин, ойнап, неделада кылган ажыды түнөвшишаан, эки амылдан бригадаларын, оларнын мурнакчы келгитүнерини шанап мактап, «эки ситен өлүкчүлери» деп аттарын СЭКП райкомунун, райкүүекомунун харысалгалы амылчылары тысып турганын бугурулгези бригадаларын сонуур кириген. Спортчу маркылаалар дыштанар хүнүнүн программасынын бир көт чүдү. Амыл мөгөлөрүн хүрежи солун боуп эртин турган.

Эрткен сагеттин бир хүнүн дүргөн, шынарлыг ситен кагарына тураскаатканымыс амылдын шынарына дөштин болган. Бугу эртин турган хөмгөргө Солчур, Сагы школаларынын бугурулгези бригадалары доктаамал тилекчи болуп, ВЛКСМ обкомунун, районун шилдик чоруп үмөлдери чаалап алган.

Чайгы үдө Ак-Чыраага чагаларынч үс турган. Эне эки шилдиктин тургал Сагы школазынын турлаа. Амаа 4 районун школазынын өреникчилери чыгыш көзп, кино, концерттерин көрүп, аны-бүрү оюн-тоглааларга киржип турганнар. Бөжөр музей биске таптыг-ла амыл келген түлүк турда аалдан килген. Оон-биле кады радио, телевидение амылчылары база келгенер.

Школачылар музейин солун экспонаттарын көрүп, радио, телевидение амылчылары-биле база учурашканнар. Оон соовда «О. Шынаа» совхозтук бот-тынныг артистеринин солун программалыг концертин база көргөнөр.

Кино, концерт, сагеттар, яны-бүрү оюн-тоглааларын улажып турганы өреникчилеринин культурутук дыштанылыгына улуг салдарын болган. Район бургузуну харысалгалы амылчылары лекция, беседаларын доктаамал чорудуп турган. Өвүрүнүн, Мончун-Тайганын, Эрзининин, Тес-Хемнин бот-тынныг артистеринин концерттеринин солун болганына өвүрүп четтиришинин чыдыг сестерин бугурулгези бригадаларын келгитүнери хөй улаа чутаалааннар.

Азы-чем-биле хандырылган база эки болган. Ичангаш эки шынарлыг мал чөм белектеринге районнарын бугурулгези бригадаларын кириген улуг-хуузулук улуг болганы-лаа минда. Келер чылы-лаа Ак-Чыраа чагаларынч эвес, а өреникчилеринин динмитиг амыл-иштин, катык-хөгүгү дыштанылыгынын төвү болур.

Х. СЕМИС,

Солчур ортума школазынын бугурулгези бригаданын удурунчузу.

«КЫЗЫЛ НОМДА» КОШЕНИЛЬ

Кошениль деп ховар насекомкун камгалалдыг черин Армениянын эргелекчиин Аратат шынааында тургускаан.

Бурун шагда ол бичи доокарадан кармин дээр кайгамчыктыг чараш чыгыр-кызыл бидукту кылып турган. VI—XV вектерин бичи номчуштарыннын, фрескаларын оон-биле чурган чуруктар ая бөзүн бөдүмүч чырык болгаш ичсуру-биле улусту кайгадып турар. Ук бидукту белектеринин чажыды чортуу иттирбура берен, а насекка болуу-биле тайгынын кырынга келген турган.

Амыл үдө кошенильды «Кызыл номда» кирген Зоологтар оон амылдарар байдаларына хайгаарал, ону лабораторияга өстүрер талазы-биле шемелделерни чорудуп туралар. Микробиологтар болгаш химиктер боду бүткүл карминин баштайгы граммаларын үкүдүрүп алган.

Көдээ ажыл-агыйга таларышпас 200 гектар черде амылдан камгалалдыг чер кошенильдин санын көвүдөдүр боду бүткүл ховар бидукту эртен үндөжинге алмр ордачмы бээр.

М. ЕРЕМЯНЦ, СЭТА-нын көрр.

Ереван.

Сонуургактарга

БАРХАННАР ШИМЧЕВЕС

Шимчеп чоруур электичер-биле демиссеге «Нерозин» деп препарат тилекчи болуп үнгөн. «Кызыл» заводка сланецтен кылып турар ол чик ортектик продукт куруу ховуларга хоолдайлар шиврин дыка дүрөдөдүр.

Препараттын баштайгы дигиши кылып үндүргөн «Нерозин» хөмгө кези безин (онд агаардан белени-биле доозунчалдыр чаашкындай болур) бугун барханмы ык бөжөкчөлү шыбар. Шемелделерин түнөлдүлгезин дугайын СЭТА-нын корреспонденти С. Тривоно дичаткан. Элези

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

СЕНТЯБРЬ 26-ДА БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН 10.00 — «Уе». Информастыг программа. 10.40 — Эртенин гимнастика. 11.05 — «Сылдыг чыгыш». Урууларга киноальманах. 12.05 — «Ковурулгези кижилер». Уран-чечен фильм. 13.40 — 15.40 — Чансар. КЫЗЫЛДАН 15.40 — «Орус дым өренип турар бис». Ушкү телекөзүл. МОСКВАДАН 16.00 — Медьалер. 16.20 — Пемел Арат Республиканын национал байыралам — Ре-

«Топ телевидениенин экранында эң баштай». «Чулуручу». Уран-чечен фильм. 22.30 — «Уе». Информастыг программа. 23.05—00.40 — «Позин» альманах. Чансарда — Бөгүн делегейде. Информастыг программа.

ИНИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН 18.00 — «Орус чутаа». 18.30 — «Курсантылар мара». Дөвөшкелден дамыдылгала. 18.55 — «Бригада». Телеочер. КЫЗЫЛДАН 19.15 — «Ынакшыдын кыс кулу». Уран-чечен фильм. 20.05 — «Авазы болгаш огул». Телефильм. 20.30 — 21.30 «Хореографиянын арынары». Фильм-концерт.

Редакциянын адреси:

Кызыл Шетинки-Кравченко куумчузу, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторуу 2-24-63, редакторуу оралакчыларынын 2-35-24, 2-31-75 харысалгалы секретариаты 2-23-35 секретариаты 2-23-35 эртини амылдар болгаш совет тургузуу калдыстеринин 2-37-13, аразында амылдары 2-31-75 культура калдыжыны 2-23-54 кезде амыл-агыг палланы 2-21-47, удуру калдыжыны 2-22-64, чааа калдыжыны 2-41-27, информастыг калдыжыны 2-20-60 редакторларыны 2-27-41 бухгалтерияны 2-12-45 солун каабейи барганда 2-32-75 телефоныч доктар.

Тираж 16405. Чагыт 2557 СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР